

הקדמה למורה

פרויקט **"פנים. יום. זיכרון."** הוא מיזם אומנותי שמנציח זיכרונות מחייהם של נופלים באמצעות סרטי אנימציה. רסיסי זיכרון, רגעים קטנים בחייהם של הנופלים, שחברים וקרובים של הנופלים בחרו לשתף, קמים לתחייה על המסך ומעניקים ליקיריהם נצח. בבסיס הפרויקט עומדת האמונה שהזיכרונות נושאים משמעות יותר מיום אחד בשנה.

בכל שנה אנו פונים ליוצרים צעירים בתחום האנימציה בבקשה להנציח רגעי מפגש וחסד בחיי הנופלים. היום הפרויקט מונה יותר מ-40 סרטים, ובכוונתנו לבסס מאגר זיכרונות וירטואלי ישראלי רחב ממדים. את כל הסרטים ומערכי השיעור, המתאימים למגוון שכבות גיל, אפשר למצוא באתר בית אבי חי, [בעמוד הפרויקט](#).

לקראת יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ולנפגעי פעולות האיבה, יצרנו מערכי שיעור חדשים העוסקים בזיכרון ומותאמים לכיתות ה'-י"ב, ואף למכינות קדם צבאיות; כל שכבת גיל על פי יכולותיה.

אנו מאמינים כי מערכי שיעור אלה, הכוללים צפייה בסרטים שונים ודיון מעמיק על משמעותו של הזיכרון בחיינו בהקשר של הסרטים שראינו, מאפשרים לנו להשפיע על עיצוב תודעת הזיכרון של תלמידינו.

אומנם מערכי השיעור הינם מותאמי גיל, ואולם אין אנו יודעים מהם הסיפורים המשפחתיים של התלמידים. אנו ממליצים לצפות מראש בסרטי מערך השיעור שבחרתם ולנקוט משנה זהירות שעה שאתם דנים בנושאים המורכבים שיום הזיכרון מזמן לדיון.

מערכי השיעור, המציעים מגוון תכנים והצעות לדיון, הם ארוכים יותר מזמן שיעור ממוצע. עליכם לבחור את התכנים המתאימים ביותר לכיתתכם, וכך להתאים את מהלך השיעור לזמן העומד לרשותכם.

אנו מאחלים לכם הצלחה וימים טובים,

צוות הפרויקט

לומדים וזוכרים

מקום: מערך שיעור בעקבות הסרט "בליבה חומה"

במערך זה נעסוק במשמעות שאנו מייחדים למקומות ובמידת ההיקשרות שלנו למקומות פיזיים, גם כשאנחנו כבר לא נמצאים בהם. הסרט "בליבה חומה" מעורר שאלות על המשמעות של המושג מקום החורגת מגבולותיו הפיזיים לתחום של הזיכרון והרגש.

חלק ראשון: דמיון מודרך, צפייה בסרט ודיון (15 דקות)

* למורה: נתחיל את השיעור בתרגיל דמיון מודרך קצר ובסבב בכיתה.

* תרגיל דמיון מודרך: נבקש מהתלמידים לעצום את העיניים (אולי אפילו להניח את הראש על השולחן). נבקש מהם ללכת בדמיון למקום שהם אוהבים במיוחד. נשאל אותם: "איך נראה המקום?", "האם יש בו עוד אנשים חוץ מכם?", "האם הוא נמצא בחוץ או בפנים?", "מהם הקולות שאתם שומעים?", "האם יש למקום הזה ריח?".

ניתן לתלמידים דקה או שתיים לבלות במקום האהוב שלהם, ולאחר מכן נבקש מהם לחזור לכיתה ולפקוח עיניים.

לאחר מכן נבקש מכמה תלמידים לספר על המקום האהוב שאליו נדדו מחשבותיהם, ונכתוב את המקומות השונים על הלוח.

שאלות לדיון משותף:

* מהו המכנה המשותף של כל המקומות שכתובים על הלוח?

* מה גורם לנו לייחד משמעות למקום?

רקע למורה:

נצפה בסרט על זוג צעיר המשוטט בטיילת חומות ירושלים ומדמיין את העבר שלה. זה היה "המקום שלהם", וכך הוא נשאר גם בזיכרון. חברתו של הנופל יובל היימן, רוויה, מתארת את המקומות המשותפים שלהם ואת הזיכרונות שיש להם משם. מומלץ לקרוא עוד על יובל היימן [בעמוד הפרויקט](#).

* הנחיה לפני הצפייה - סרט האנימציה לזכרו של יובל היימן מסופר מנקודת המבט של חברתו, רוויה. הסרט משתמש באמצעי מבע קולנועיים - זוויות "צילום", קריינות, צבעים ועוד - כדי להביע תחושות ולספר את הסיפור. שימו לב אליהם.

* נצפה בסרט "בליבה חומה" לזכרו של יובל היימן (אורך הסרט: 2:10 דקות)

שאלות לדיון בכיתה בעקבות הצפייה:

- * האם היה רגע שתפס אתכם בסרט? אם כן, איזהו ומדוע דווקא הוא?
- * איזה זיכרון מתואר בסרט?
- * למה לדעתכם הדמויות הנוספות שמופיעות בסרט הן שקופות? מה לדעתכם מסמלת השקיפות (של הדמויות ההיסטוריות ואחר כך של יובל)?
- * כיצד הייתם בוחרים אתם להציג את המקום המיוחד שלכם?

חלק שני – לימוד בחברותות (15 דקות)

למורה: נחלק את הכיתה לזוגות ונצא ללימוד בחברותות (עדיף בתוך הכיתה). כל זוג יקבל שני טקסטים ויצטרך לענות על שאלות הקשורות אליהם. נעודד את התלמידים להבין את הטקסטים לעומק ובאופן עצמאי. בסיום הלימוד המוגדר בזמן, נחזור לשיחה משותפת בכיתה על שני הטקסטים.

(הטקסטים והשאלות מצורפים גם כנספחים)

טקסט # 1: "יש מקום" / עמוס אטינגר

לְכָל מְקוֹם אֲשֶׁר אֱלֹוֹ אֶבְרָח
יִשְׁנֶנּוּ מְקוֹם שֶׁלֹא שָׁלָא אֶשְׁכַּח
אוֹתוֹ תִּמְדִּיד אֶשְׁאֵ עַמִּי בְּלֵב
יֵשׁ מְקוֹם אוֹתוֹ אֲנִי אוֹהֵב.

השאלות:

- * האם יש לכם מקום שאתם נושאים איתכם בלב?
- * הסבירו למה התכוון המשורר במילים "מקום שאנחנו זוכרים בלב"?
- * איך אפשר לזכור מקום בלב?
- * האם יש לכם זיכרון כזה?

טקסט # 2: מתוך "זכרונות מאפריקה" מאת איזק דינסון, עמ' 253

"כשנאלצו בני המאסאי לגלות מארצם, השוכנת צפונית לקו מסילת הברזל, אל שמורת המאסאי הנוכחית, לקחו עמם את שמות ההרים שלהם, המישורים והנהרות, וקראו בשמות אלה להרים, למישורים ולנהרות בארץ החדשה. עניין זה גורם בלבול מוח גדול לנוסע באפריקה".

שאלות:

* למה לדעתכם לקחו איתם בני שבט המסאי, שנאלצו לברוח מקניה בתחילת המאה ה-20, את שמות ההרים, המישורים והנהרות?

* האם חשוב להם יותר המקום הגיאוגרפי או המקום הרגשי? מדוע?

* האם אפשר לקחת איתנו זיכרון של מקום בשלמותו? מתי זה כבר לא-אפשרי?

* למורה: נחזור לדיון בכיתה.

נשאל אותם:

* האם יש מקום שאתם נושאים איתכם בלב?

* מה משותף לשני הטקסטים שקראתם?

* מה חזק יותר – מקום ממשי או זיכרון של מקום? למה?

חלק שלישי: תרגיל צילום וסיכום (20 דקות)

* למורה: נסיים בתרגיל צילום. לצורך התרגיל ישתמשו התלמידים בסמארטפון. אפשר לעבוד גם בזוגות. בסיום משימת הצילום נבקש מכל התלמידים לשלוח את התמונות לוואטסאפ של הכיתה או לוואטסאפ של המורה או למייל של המורה כדי שיהיה אפשר לפתוח אותן במחשב הכיתתי ולצפות בהן. יש להקציב למשימת הצילום 10 דקות. נצפה בתמונות בפורמט של מצגת. רק אם הזמן מספיק לכך, נאפשר לתלמידים להשמיע הסבר על התמונות.

* תרגיל צילום: נבקש מכל תלמיד לצלם את המקום האהוב עליו ביותר בבית ספר; מקום שהוא מייחד לו משמעות. מקום שהוא רק שלו ובשבילו. *נשים דגש על כך שהמקום לא חייב להיות מקום פיזי ונאפשר לצלם מטאפורה של מקום.

לסיכום:

דרך הסיפור של יובל ורוויה ניסינו ללמוד על משמעות המילים מקום שבלב. המקומות שנקרים בדרכינו הם לא רק מקומות פיזיים; הם לפעמים עוברים מהממד הפיזי אל הממד הרוחני ונהיים למשהו שאנחנו נושאים בזיכרון, לחלק בלתי-נפרד מהיחסים שלנו עם אחרים, למרכיב בזהות שלנו.

נספחים

דף לימוד:

טקסט 1: "יש מקום" / עמוס אטינגר

לְכֹל מָקוֹם אֲשֶׁר אֵלֶיּוֹ אֶבְרַח

יִשְׁנֶנּוּ מָקוֹם שֶׁלֹּא שָׁלָא אֶשְׁכַּח

אוֹתוֹ תִּמְיֵד אֶשְׁאָ עַמִּי בְּלֵב

יֵשׁ מָקוֹם אוֹתוֹ אֲנִי אוֹהֵב.

השאלות:

* האם יש לכם מקום שאתם נושאים איתכם בלב?

* הסבירו למה התכוון המשורר במילים "מקום שאנחנו זוכרים בלב"?

* איך אפשר לזכור מקום בלב?

* האם יש לכם זיכרון כזה?

טקסט #2: מתוך "זכרונות מאפריקה" מאת איזק דינסן, עמ' 253

"כשנאלצו בני המאסאי לגלות מארצם, השוכנת צפונית לקו מסילת הברזל, אל שמורת המאסאי הנוכחית, לקחו עמם את שמות ההרים שלהם, המישורים והנהרות, וקראו בשמות אלה להרים, למישורים ולנהרות בארץ החדשה. עניין זה גורם בלבול מוח גדול לנוסע באפריקה".

שאלות:

* למה לדעתכם לקחו איתם בני שבט המסאי, שנאלצו לברוח מקניה בתחילת המאה ה-20, את שמות ההרים, המישורים והנהרות?

* האם חשוב להם יותר המקום הגיאוגרפי או המקום הרגשי? מדוע?

* האם אפשר לקחת איתנו זיכרון של מקום בשלמותו? מתי זה כבר לא-אפשרי?